

la acea dată, era pe cale de a se naște, distingând nu doar între multiple tonuri de gri, ci mai ales între multiplele distorsionări care au caracterizat discursurile referitoare la problematica integrării României în sfera de influență a Uniunii Sovietice în perioada postbelică.

Felician Velimirovici

Valentin Maier, *Documente privind dezvoltarea rețelei de instituții de învățământ superior (1949–1959)*, Editura Universității din București, București, 2022, 350 p.

Cercetarea trecutului recent antrenează corelarea multiplelor tipuri de surse istorice, de la cele arhivistice, la documente legislative, periodice, memoriile sau mărturiile orale. Publicarea volumelor de documente istorice este importantă deoarece facilitează diseminarea unor surse mai greu accesibile publicului larg. Totodată, apariția volumelor de acest fel permite integrarea informațiilor arhivistice popularizate academic de editor – aflat în ipostaza de cercetător, în cuprinsul studiilor conexe subiectelor documentate.

Volumul alcătuit de Valentin Maier cuprinde o colecție de 110 documente provenite din fondurile Arhivei Facultății de Istorie a Universității din București (AFIUB), Arhivei Ministerului Educației (AMEd), Serviciului Arhivelor Naționale Istorice Centrale (SANIC), Serviciului Județean Galați al Arhivelor Naționale (SJGAN) și Serviciului Municipal București al Arhivelor Naționale (SMBAN). Dezideratul formulat de editor este de a contribui la augmentarea istoriei învățământului superior, de a capta curiozitățile intelectuale ale publicului larg și ale specialiștilor, și nu în ultimul rând, de a impulsiona “aparițiile publicistice similare și dezvoltarea unor noi câmpuri de cercetare” (p. 17).

Documentele sunt precedate de un studiu introductiv, de abrevieri, de o notă asupra ediției și de o listă bilingvă a acestora. Structurarea documentelor este similară, fiecare dintre cele 110 fiind completate de un titlu, de data la care au fost redactate și de sursa arhivistică.

Din punct de vedere tipologic, ele se împart în mai multe categorii, cititorii având posibilitatea de a identifica în paginile volumului: referate, rapoarte, extrase, memorii, note, propuneri, observații, centralizatoare de planuri sau diverse corespondențe.

În general, documentele fac referire la problematici precum: modificarea internă a unor instituții de învățământ superior, pregătirea cadrelor didactice, organizarea specializărilor, secțiilor și catedrelor, școlarizarea în învățământul de partid, baza materială a învățământului superior, reorganizarea sau unificarea

universităților etc. Succesiunea documentelor este cronologică, editorul înserând, la început, un memoriu privind transformările din instituțiile tehnice de învățământ superior, iar la final, un tabel procentual cu informații centralizate independent – în funcție de județele RPR, asupra populației de peste 8 ani, cu școală superioară absolvită la momentul recensământului din anul 1956.

Încă de la primele pagini se remarcă atenta tehnoredactare a surselor consultate, asupra cărora editorul a realizat subtile corecturi ortografice și gramaticale, fără a le escamota sensul de bază. Deopotrivă în sprijinul omogenizării volumului și menținerii coerenței textuale, o parte dintre documente au fost inserate numai parțial, editorul reușind să extragă însă chintesența evoluției învățământului universitar din prima decadă ce a urmat reformelor implementate de conducerea PMR. Volumul este derivat dintr-un proiect de cercetare postdoctorală, coordonat de prof. univ. dr. Bogdan Murgescu. De altfel, interesele editorului pentru istoria învățământului superior românesc din anii regimului comunist au fost materializate și anterior în prestigioase studii academice¹, relevând consecvența științifică a acestuia. Reperul cronologic selectat de editor (1949–1959) surprinde esența transformărilor intervenite în sfera universitară după reformarea învățământului și evoluția acestora până la momentul remarcării inițiativelor adoptate sub “curentul destalinizării”. În fapt, încă

¹ Pentru detalii, vezi: Bogdan Murgescu, Marius Cazan, Matei Gheboianu, Valentin Maier, Vlad Pașca, Mirela Rotaru, coord., *Documente privind reglementările referitoare la admiterea în învățământul superior din România (1948–1968)* (București: Editura Universității din București, 2013); Valentin Maier, “Evoluția instituțiilor muzicale de învățământ superior din timpul regimului comunist,” *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca, Series Historica* LIII (2014): 129–150; Idem, “Contributions to the Romanian History of oil-and-gas Higher Education During Communism,” *Analele Universității din București. Istorie* LXIII (2014): 65–86; Idem, “Învățământul superior românesc de medicină și farmacie (1948–1989),” *Historia Universitatis Iassiensis* V (2014): 119–139; Idem, “The Evolution of Artistic Higher Education in Communist Romania between 1948 and 1989,” *International Review of Social Research* IV (2014): 125–141; Idem, “Dezvoltarea învățământului superior agricol românesc în perioada comunistă,” *Studii și Articole de Istorie* LXXXII (2015): 162–174; Idem, “Dezvoltarea învățământului superior de chimie în perioada 1974–1989,” *Arhivele Olteniei* 31 (2017): 189–204; Idem, “Instituțiile și specializările învățământului superior de chimie în perioada 1948–1974,” *Studii și Articole de Istorie* LXXXIV (2017): 90–101; Idem, “Centrul universitar Târgu Mureș în perioada comunistă,” *Studia Universitatis Petru Maior. Historia* 1 (2017): 157–172; Idem, “The Contribution of Higher Education to the Accumulation of Human Capital in the Romanian Architecture Field During Communism,” *Romanian Statistical Review, Suppl.* 2 (2017): 130–147; Idem, “O planificare cu probleme: formarea artiștilor prin intermediul învățământului superior în perioada comunistă,” *Studii și Articole de Istorie* LXXXVI (2019): 232–250; Idem, “Evoluția învățământului superior bucureștean între 1965–1985. Studiu de caz arhiva Comitetului de Partid al Centrului Universitar București,” în Mioara Anton, Bogdan Iacob, Cristian Vasile, coord., *Tineri și tineret în România Socialistă. Identitate, ideologie și dinamici socio-culturale* (Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun, 2022), 56–77.

de mai devreme, odată cu implementarea Decretului 658/1946 s-a procedat la subminarea autonomiei universitare, urmată de “comprimarea” catedrelor, prin care numeroși profesori considerați indezirabili ideologic au fost marginalizați sau eliminați din sistemul de învățământ superior.²

Noua lege a învățământului, confirmată prin Decretul 175/1948, propunea formarea tinerilor în spiritul socialismului proletar, controlarea școlilor elementare, medii și superioare, asigurarea forței de muncă pentru planul de industrializare, prin extinderea învățământului tehnic mediu și superior, cât și formarea unor “cadre” capabile să aplice politicile partidului în diverse domenii de activitate.³ Învățământul universitar a fost interpus îndoctrinării tinerelor generații, unele dintre rezultatele reformării învățământului constând în implementarea cursurilor de marxism-leninism, economie, politică și materialism dialectic și istoric la nivelul programelor de învățământ superior.⁴ Pe parcursul deceniului ce a succedat reformei, semnificative au fost fenomenele atenuării intensității epurărilor universitare și reintegrarea academică a unor foste cadre didactice, în calitate de “profesori consultanți”.⁵

Recentele cercetări au demonstrat plasarea educației adulților – în acest caz, reprezentați de corpusul universitar din prima decadă a comunismului – în centrul preocupărilor PMR, acestea fiindu-i atribuit deopotrivă un rol constructiv și modernizator, care a coexistat în completarea catehizării ideologice performate de noul regim.⁶

Studiul introductiv semnat de Valentin Maier debutează prin semnalarea insuficienței istoriografice referitoare la istoria socialismului românesc, acesta remarcând encomiastic recentele preocupări ale unor istorici precum Bogdan Murgescu, Marius Cazan sau Sorin Bocancea pentru istoria învățământului superior din perioada regimului comunist (p. 11).

Schimbările produse după 1948 au fost interpretate de editor în paradigma istorică oficială, acesta accentuând atât penetrarea ideologiei sovietice în sfera educațională, prin transplantarea normelor pedagogice existente în URSS, cât și exercitarea paternalismului statal asupra tuturor formelor de învățământ din România (p. 12).

Noutatea abordării este reprezentată de sublinierea măsurilor pozitive

² Florea Ioncioaia, “Educația și învățământul în anii comunismului,” în Liliana Corobca, coord., *Panorama comunismului în România* (Iași: Polirom, 2020), 585.

³ Cristian Vasile, “Sistemul de învățământ românesc în epoca stalinistă (1947–1953). Considerații,” *Revista Istorică XX*, nr. 1–2 (2009): 120.

⁴ *Ibid.*, 121.

⁵ Ioncioaia, “Educația și învățământul,” 589.

⁶ Pentru detalii, vezi Alin Goron, *Metamorfoze sociale în umbra marxism-leninismului. Educația adulților în România comunistă (1948–1958)* (Cluj-Napoca: Mega, 2023).

adoptate de autoritățile comuniste, printre care amintește creșterea numărului de centre universitare, a tipurilor și a subtipurilor de învățământ superior, dar și a studenților și a cadrelor didactice auxiliare, explicate prin semnificația deosebită acordată potențialului sistemului educațional de a forma “oamenii noi” și forța de muncă necesară industrializării (p. 12). Maier surprinde fulminanta ascensiune a instituțiilor universitare și a nomenclaturii de specializări la sfârșitul anilor '40, pentru a constata tendința de scădere a acestora pe parcursul următorului deceniu. Astfel, de la opt centre universitare (București, Cluj, Cernăuți, Craiova, Iași, Oradea, Târgu Mureș și Timișoara), s-a ajuns la nu mai puțin de treisprezece, pentru ca în 1959 numărul să se reducă la nouă instituții destinate învățământului superior. Acest fenomen este explicat de editor prin prisma “realităților din teren precum insuficiența clădirilor, a cadrelor didactice și a materialelor didactice necesare învățământului superior” (p. 14) sau cu alte cuvinte, din cauza “problemelor de bază materială și umană” (p. 15).

În concluzie, volumul alcătuit de Valentin Maier reușește să contureze noi perspective în cercetarea învățământului superior românesc din anii regimului comunist, servind drept un instrument de lucru indispensabil pentru toți cei interesați de narațiunile documentare elaborate în spectrul universitar al epocii. Acesta facilitează înțelegerea mecanismelor care au modelat politicile educaționale între anii 1949–1959, în complexitatea problematicilor cu care s-au confruntat actorii politici ai momentului, universitarii și cursanții formelor de învățământ superior din România.

Andreea Corca